

Herrens moder

Luk 1:46–55; Jes 40:9–11; Rom 10:4–8; Ps 145:8–13

⁴⁶Då sade Maria:

"Min själ prisar Herrens storhet,

⁴⁷*min ande jublar över Gud, min frälsare:*

⁴⁸*han har vänt sin blick till sin
ringa tjänarinna.*

*Från denna stund skall alla släkten
prisa mig salig:*

⁴⁹*stora ting låter den Mäktige ske med mig,
hans namn är heligt,*

⁵⁰*och hans förbarmande med dem
som fruktar honom*

varar från släkte till släkte.

⁵¹*Han gör mäktiga verk med sin arm,
han skingrar dem som har
övermodiga planer.*

⁵²*Han störtar härskare från deras troner,
och han upphöjer de ringa.*

⁵³*Hungriga mättar han med sina gåvor,
och rika skickar han tomhänta bort.*

^{54/55}*Han tar sig an sin tjänare Israel
och håller sitt löfte till våra fäder:
att förbarma sig över Abraham
och hans barn, till evig tid."*

Marias lovsång står tydligt i den gammaltestamentliga lovsångstraditionen och har stora likheter med Hannas

lovsång i 1 Sam 2:1–10. Liksom många psalmer i Psaltaren är det en individuell berättande lovsång (jfr t ex Ps 30). Detta blir extra tydligt eftersom lovprisningen är insatt i ett narrativt sammanhang. Maria besöker sin släkting Elisabeth som genom en profetisk välsignelse bekräftar att det som hänt Maria är av Gud. Marias lovsång är ett gensvar på Elisabeths välsignelse.

Lukas två första kapitel fokuserar Döparens och Jesu födelse. Lukas betonar det extraordinära: jungfrufödelse, graviditet hos en åldrad kvinna, änglabesök och profetiska ord i stor mängd. Samtidigt framhåller han de historiska och jordiska villkoren, inte minst i kap 2. Sakarias och Maria utgör också två sätt att respondera på det Gud säger, med tvivel eller tro. Därmed förebådar de båda två de kommande gensvaren på Jesu förkunnelse. Elisabeth kontrasterar Maria mot sin man när hon säger: *salig hon som trodde* (v. 45).

Lovsångens tema är den Gud som ingriper i människans situation. Först med betoning på Marias egen specifika erfarenhet (v. 48–49) och därefter i en mer övergripande beskrivning av vad denne Gud gör (v. 50–53), för att till slut mynna ut i en bekännelse om att han är Israels Gud (v. 54–55). Det bör observeras att orsak och centrum i lovsången (liksom i Ps) är Guds handlingar.

Maria har två saker att berätta om Gud: han är mäktig och han är god (jfr den inledande parallellismen i v 46–47: *storhet* och *frälsare*). Guds makt beskrivs med ord som *Herrens storhet, den*

Mäktige, han gör mäktiga verk. Godheten speglas i frälsare, vänt sin blick till, förbarmande, upphöjer de ringa, mättar, tar sig an, håller sitt löfte. Guds barmhärtighet och kärlek mot de fattiga och utslagna är ett genomgående tema i Luk.

En tredje aspekt är Guds dom som är andra sidan av hans godhet; det finns nämligen ett samband mellan upphöjandet av de ringa och att *Han störtar härskare från deras troner*. Genom detta samband förutskickas en hel del av innehållet i Luk som helhet: evangeliet som är till både dom och upprättelse, Guds rikes upp- och nervända förhållanden, de religiösa ledarnas oförmåga att ta emot Guds ord och Jesu kritik mot de mäktiga och rika.

Fjärde söndagen i adventstiden fokuserar på den människa som bokstavligen bär fram den kommande Messias till världen. Men liksom för Johannes i den tredje söndagen i advent så är Marias huvuduppgift att visa på Jesus. Och denna årgångs evangelietext är en lovsång som omtalar och prisar den Gud som sänder Messias.

Samtidigt är Maria själv ett vittnesbörd om denne Gud, vilket lovsången visar: *han har vänt sin blick till sin ringa tjänarinna. Från denna stund skall alla släkten prisa mig salig.* I texten finns, så att säga, en uppmaning att fira denna dag. Men därifrån har hennes betydelse tolkats ganska olika. Från det enbart goda exemplet till helgonet som står Gud närmare än alla andra.

Uttrycket Herrens moder kommer från textsammanhanget; Elisabeth säger när hon möter Maria att hon fått besök av sin *herres mor*. Vid kyrkomötet vid Efesos 431 fastställdes att Maria även får kallas gudaföderska.

Vilka ord vi än använder om Maria är hon en frälsningshistorisk gestalt med en unik uppgift i världen. Liksom Jesus framhåller Johannes stora betydelse som portalfigur finns det anledning för oss att göra detsamma med Maria. Men i den frikyrkliga traditionen kommer betoningen ändå att ligga på det föredöme hon utgör och på den Gud som väljer just henne, framför de stora och betydelsefulla människorna.

Den gammaltestamentliga texten från Jes 40:9–11 är en del av ett större tröst- och frälsningsbudskap. Efter en lång tid av dom och fångenskap ska Gud återupprätta sitt folk och låta dem komma tillbaka till sitt land. Liksom i evangeliet framhålls Guds godhet (frälsning) och styrka. Framför allt anknyter orden från Jes till v. 54–55 i lovsången om att Gud ska ta sig an Israel. Ett centralt uttryck i Jesajatexten är *Er Gud kommer*. I episteltexten, Rom 10:4–8, kan Paulus konstatera att nu har Gud kommit oss nära genom Kristus och *trons ord* om honom. Och den som burit fram honom till världen är Maria, Herrens moder.

Som vi konstaterat finns det all anledning att uppmärksamma Maria. Hon är ett starkt exempel på att när Gud gör något i världen så förutsätter det ofta enskilda människor som är villiga att vara hans redskap. Trots den stora prövning som

Marias roll innebär visar lovsången att hon gör det med glädje och stolthet. Hon gläder sig över att få vara en del av Guds verk, hans rikes kommande i världen. Men Maria uppfattar inte sin roll som isolerad. Hon är en del av Guds folk och deras historia (v. 54).

Maria vill inte i första hand lyfta fram sig själv. Lovsången är personlig men den upphöjer inte Maria utan hennes Gud; han som är mäktig och god. Därför kan man säga att Marias lovsång i hög grad är hennes personliga trosbekännelse. Våra böner och tacksägelser säger nog många gånger mer om vår gudstro än våra mer genomtänkta credon. Fokus i själva texten är således inte Maria utan Marias Gud; men å andra sidan är denne en Gud som angår och handlar med den enskilda människan.

Lovsången svarar alltså på en för alla människor mycket viktig fråga, nämligen Vem är Gud?

- Det är en Gud som väcker lovsång; inte bara respekt och intellektuell stimulans.
- Det är en Gud som väcker lovsång hos en enkel flicka, det är hon och ingen lärd teolog som får tala om Guds storhet och som får bli Herrens moder.
- Det är en Gud som vill något, utan att vara en deterministisk ödesgud.
- Det är en Gud med makt, utan att fördenskull vara en Gud för de mäktiga, eller någon automatgud. Han har makt och använder den, för de vanmäktiga. Därför är Marias lovsång och Gud också politiskt omstörtande.

- Det är en Gud som är fylld av barmhärtighet utan att vara en "låtågud" eller "nallebjörns Gud".

Ytterst sett ligger svaret på vem Gud är i Marias mage. Hon som sjunger om Gud bär också Guds tydligaste avbild i sin kropp. Allt det vi har talat om som kännetecknen på Gud i Marias lovsång förtydligas i människan Jesus från Nasaret.

Han som hade avstått från all den makt han hade rätt till och föds under enkla förhållanden. Han som predikar ett glädjebud för de fattiga och brukar den makt han har till hjälp för de sjuka, svaga, utstötta och hjälplösa. Han som visar barmhärtighet mot syndaren, men lämnar henne också med orden: synda inte mer! Han som till slut avstod från t o m sitt eget liv av barmhärtighet mot oss. Han gör det av medlidande och barmhärtighet och väcker därmed en enorm glädjefull lovsång till Gud. Maktens människor däremot har han ett ganska spänningsfyllt förhållande till. Ansatt från första stund av kung Herodes och dödad av Pontius Pilatus. Inför honom måste det gå ett svärd även genom Herrens moders själ.

- Per Westblom, *Tro & Liv*, 2005

Psalmförslag: 113 *Det är en ros utsprungen*